

Evaluering af interkulturel kompetence

Michael Byram

Professor, University of Durham, School of Education

If it isn't tested, it's not taught

Ideen om at sprogundervisningen har en kulturel dimension er langt fra ny. Den går tilbage til begyndelsen af den moderne sprogundervisning i det nittende århundrede, og med hensyn til undervisningen i de klassiske sprog går den meget længere tilbage. Men desværre har den kommunikative vending i sprogundervisningen, især i fremmedsprogsundervisningen, haft tendens til at fremhæve talehandlingerne og diskurskompetencen frem for den (socio)kulturelle kompetence, selv om dette er en mistolkning af D. Hymes' oprindelige definition af kommunikativ kompetence (Hymes 1972).

I det sidste årti har der imidlertid været stigende bevidsthed om og forsøg med integration af sprog og kultur i

undervisningen, og lærerne er ved at blive mere opmærksomme på mulighederne for at gå ud over det der kaldes *background studies* (UK), *civilisation* (Frankrig), *Landeskunde* (Tyskland), dvs. at gå længere end blot at give oplysninger om de lande hvori sproget tales. Men samtidig har der været en voksende politisk interesse i uddannelse og økonomisk udvikling, hvilket har givet sig udslag i ønsker om at højne standarderne i undervisningen og fokusere på eksamensresultater. Det gamle engelske udtryk: *If it isn't tested, it's not taught* er således blevet styrket, og behovet for at vurdere kulturel læring på en eller anden måde er blevet mere og mere vigtigt.

Det ville være muligt at illustrere dette ved hjælp af sprogundervisning i et bestemt land, men det er også instruktivt

at se på Europarådets arbejde, hvis *Common European Framework* identificerer og beskriver den kompetence, en sprog elev (en learner) skal prøve at tilegne sig. Den indeholder også et forslag til model for evaluering i form af nogle niveauer af sproglig kompetence. Imidlertid var forfatterne til *Framework* ikke i stand til at lave forslag til evalueringsniveauer med hensyn til sociokulturel kompetence, selv om *Framework* anerkender betydningen af den almene kompetence, som omfatter viden om verden, men også færdigheder, bl.a. interkulturelle færdigheder. Der er en risiko for at *Framework* vil få stor betydning for beskrivelsen af niveauer af sproglig kompetence til evalueringsformål, mens det som den har at sige om den almene kompetence, vil blive overset, simpelthen på grund af presset fra den hidtidige evalueringsspraksis.

Testning og spørgsmålet om hvad man skal evaluere

Der er mange typer af evaluering, hvoraf testning bare er én. Test kan også være af mange typer og tjene mange formål - diagnose, indplacering i et kursusforløb f.eks. - men de er ofte forbundet med eksamener og certificeringer. Dette er selvfølgelig følsomme emner som politikere, forældre og lærere er meget interesserede i. Derfor må undersøgelsen af learners kompetence være meget omhyggelig og være så 'objektiv' som muligt, dvs. så dækkende (*valid*) og pålidelig (*reliabel*) som muligt. Dette var problemet for Europarådets eksperter i *Common European Framework*, og de besluttede at de ikke

kunne løse problemet på daværende tidspunkt.

Umiddelbart forekommer det ikke svært at evaluere learners tilegnelse af viden. Der kan laves enkle tests vedr. faktuel viden. Vanskelighederne opstår allerede når man skal bestemme hvilke kundskaber der er vigtige. Skal learnerne for eksempel lære *facts* om social etikette og høflighed i et bestemt land? Men hvilken social etikette drejer det sig om: Den man finder hos den dominerende sociale klasse, eller dem man finder hos de sociale klasser, etniske grupper eller den kønsgruppe som learnerne tilhører? Skal learnerne tilegne sig historiske *facts* - og i givet fald: Hvis version af historien skal man prioritere?

Vi har også mange erfaringer med at evaluere learners indsigt og forståelse. I stedet for at teste om learnerne kan huske historiske *facts*, prøver vi deres historiske forståelse og sensitivitet i forbindelse med essays hvor de diskuterer historiske begivenheder. Mange sproglærere er bekendt med lignende fremgangsmåder i forbindelse med litteratur, hvor testning af om learnerne kan huske litteraturhistorien eller plottet i romanerne i det store og hele er blevet afløst af evaluering af deres indsigt og sensitivitet i arbejdet med litterære tekster.

Interkulturel kompetence

Men problemet er at paratviden og indsigt kun er én dimension af den kompetence som *Framework* kalder 'sociokulturel', men som andre fore-

trækker at definere på en anden måde og kalde for 'interkulturel kompetence' (Byram and Zarate 1997, Byram 1997). Man kan i korthed sige at interkulturel kompetence omfatter fem elementer:

- Holdninger (*attitudes*): nysgerrighed og åbenhed, parathed til at forkaste forkerte forestillinger om andre kulturer og forestillinger om sin egen.
- Viden (*knowledge*) om sociale grupper og deres produkter og praksisser i ens eget og i ens samtalepartners land, og viden om de generelle processer der kendetegner interaktion på det individuelle og det samfundsmæssige plan.
- Færdigheder i at fortolke og relatere (*skills of interpreting and relating*): evne til at fortolke et dokument eller en begivenhed fra en anden kultur, at forklare den og relatere den til dokumenter eller begivenheder fra ens egen kultur.
- Færdigheder i selvstændig undersøgelse og interaktion (*skills of discovery and interaction*): evne til at tilegne sig ny viden om en kultur og kulturelle praksisformer, og evne til at bidrage med sin viden og sine holdninger og færdigheder i forbindelse med virkelig (*real-time*) kommunikation og interaktion.
- Kritisk kulturel bevidsthed / politisk dannelse (*critical cultural awareness/ political education*): evne til at vurdere kulturelle og samfundsmæssige forhold kritisk og på basis af eksplicite kriterier: praksisformer og produkter fra ens egen kultur og ens eget land og ligeledes praksisformer og produkter fra andre kulturer og lande.

En person der har en vis grad af interkulturel kompetence, er således i stand til at se relationer mellem kulturer - både inden for samme samfund og imellem forskellige samfund - og er i stand til at formidle mellem dem, dvs. fortolke hver af dem i lyset af den anden, enten for sig selv eller for andre. Det er også en person der har en kritisk eller analytisk forståelse af (dele af) deres egen og andre kulturer, én der er bevidst om sit eget perspektiv, bevidst om hvordan ens tænkning er kulturelt bestemt, én som ikke tror at ens egen forståelse og ens eget perspektiv blot er de naturlige.

Det at evaluere viden er således bare en lille del af det som interkulturel kompetence omfatter, og det der er brug for at evaluere, er learners evne til at træde 'udenfor', til at gøre det fremmede bekendt og det bekendte fremmed, og til at handle på basis af disse perspektivskift.

Det sværeste af det hele er at vurdere om learnerne har ændret holdninger, om de er blevet mere tolerante med hensyn til forskelle og til at omgås det ubekendte. Dette handler om affektiv og moralsk udvikling, og nogle vil mene at dem skal man ikke evaluere. Jeg er enig heri, men kun så længe evaluering implicerer kvantificering og bedømmelse ved en lærer / eksaminator. Dette er imidlertid ikke den eneste mulige evalueringsform; man kan også vælge at evaluere på basis af en rapport vedr. learnerens kompetencer, og her er det at portfolio-metoden bliver både mulig og ønskelig (Byram 1997).

Brug af portfolio som evalueringsgrundlag

Sammen med det ovennævnte *Framework* er Europarådet ved at udvikle en *European Language Portfolio*. Denne portfolio omfatter tre dele:

- *The Passport section*: Denne del giver et overblik over individets færdigheder i forskellige sprog på et givet tidspunkt. Oversigten er struktureret i forhold til niveauerne i *Common European Framework*. Den giver oplysninger om formelle kvalifikationer og beskriver sproglige kompetencer og betydningsfulde erfaringer i forbindelse med sproglig og interkulturel læring. Den omfatter også oplysninger om særlige delkompetencer. Den giver plads for selv-evaluering, evaluering ved lærere, og mere formel evaluering gennem prøver og eksamener. Det skal stå klart efter hvilke kriterier, hvornår og af hvem evalueringerne er foretaget.
- *The Language Biography* er en hjælp til learnerens arbejde med at planlægge, reflektere over og vurdere sin egen læreproces og udvikling. Den lægger op til at learneren dels beskriver hvad han eller hun kan 'gøre' på hvert sprog, dels giver oplysninger om særlige sproglige og kulturelle erfaringer som han eller hun har fået i eller uden for uddan-

nelseskonteksten. Sprogbiografien er organiseret så at den lægger op til flersprogethed, dvs. til udvikling af en flersproget kompetence hos den enkelte.

- *The Dossier* giver learneren mulighed for at udvælge materialer der kan dokumentere og illustrere de resultater eller erfaringer der er rapporteret de to foregående dele.

Portfolioen opfordrer bl.a. til selv-evaluering, og dette kan indebære selv-evaluering af ens interkulturelle kompetence. Dette kan f.eks. ske i forhold til nedenstående to skemaer, som refererer til den beskrivelse af interkulturel kompetence som blev givet ovenfor. Skemaerne er i dette tilfælde beregnet for studerende på gymnasie- eller universitetsniveau.

Oversat af Karen Risager

Litteratur

- Byram, M., 1997. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon; Multilingual Matters.
- Byram, M. and G. Zarate, 1997. Definitions, objectives and assessment of sociocultural competence. in: M. Byram, G. Zarate and G. Neuner: *Sociocultural Competence in Language Learning and Teaching*. Strasbourg; Council of Europe.
- Hymes, D., 1972. On Communicative Competence. in: J. B. Pride and J. Holmes (eds.), *Sociolinguistics*. Harmondsworth; Penguin, pp. 269-93.

En beskrivelse af mine interkulturelle erfaringer

Sprog (learneren skriver hvilket sprog det drejer sig om)

Sted, tidsperiode, alder

A. Følelser

- Min nysgerrighed og interesse blev vækket af følgende: (eksempler fra dagliglivet, især når de får mig til at tænke over min egen kultur)
- Perioder hvor jeg havde det dårligt / havde hjemve: (hvad var det der gav mig denne følelse, med eksempler om muligt)
- Perioder hvor jeg havde det godt og følte mig hjemme: (hvad var det der gav mig denne følelse, med eksempler om muligt)

B. Viden

- Det vigtigste jeg har lært om familielivet og / eller skolelivet:
- Det vigtigste jeg har lært om det land jeg boede i (nationen, staten), både med hensyn til nutiden og fortiden
- Hvad jeg har lært om sproglige vaner og konventioner (emner der interesserer folk, emner der bør undgås, hvordan man hilser og tager afsked, m.v.)

C. Handlinger

- Problemer eller problematiske hændelser som jeg klarede ved at forklare forskellige kulturer for folk, ved at hjælpe dem med at se tingene fra forskellige kulturers perspektiv og med at forstå hvorfor der kan opstå misforståelser
- Eksempler på lejligheder hvor jeg var nødt til at stille spørgsmål og / eller hvor jeg var nødt til at svare på spørgsmålene selv (fra 'at spørge om vej' til forståelse af kulturelle vaner og forestillinger).

Oversat af Karen Risager

En vurdering af mine interkulturelle erfaringer

A. Interesse for andre menneskers måde at leve på

- Jeg er interesseret i andre menneskers erfaringer i dagliglivet, især dem som man ikke normalt ser repræsenteret i medierne

Eksempel:

- Jeg er også interesseret i forskellige sociale gruppers dagligliv og ikke bare den dominerende kultur.

Eksempel:

B. Evne til at skifte perspektiv

- Jeg har erfaret at jeg kan forstå andre kulturer ved at se tingene fra et andet perspektiv og ved at se på min egen kultur fra deres perspektiv.

Eksempel:

C. Evne til at leve i en anden kultur

- Jeg er i stand til klare en række reaktioner jeg har ved at leve i en forskellig kultur (eufori, hjemve, fysisk og mentalt ubehag osv.)

Eksempel:

D. Viden om et andet land og en anden kultur

- Jeg har kendskab til nogle vigtige facts om at leve i den anden kultur og om landet, staten, folket.

Eksempel:

- Jeg ved hvordan jeg skal begynde en samtale om folk fra den anden kultur og opretholde samtalen.

Eksempel:

E. Viden om interkulturel kommunikation

- Jeg ved hvordan man skal rette op på misforståelser der opstår fordi folk mangler bevidsthed om den anden kulturs perspektiv.

Eksempel:

- Jeg ved hvordan jeg skal finde ny information og opdage nye aspekter af den anden kultur

Eksempel:

Oversat af Karen Risager

Referencer:

Byram, M.: Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon, Multilingual Matters, 1997.